

I omsorg om skapelsen

Fem år med Kyrkans vänner

Vårt ansvar i Guds skapelse

ÖREGRUND OCH GRÄSÖ är undersköna platser, som väcker tacksamhet hos oss som får bo här. Sommaren 2018 gulnade dock bladen på den stora björken vid vår garageuppfart redan i mitten av juli. Samtidigt som vi tillbringade långa sköna kvällar ute var njutningen tveeggad. Något var uppenbarligen fel. Bränder härjade skogarna och bönder blev utan skörd.

Den då femtonåriga Greta Thunberg vände ångesten i handling när hon i augusti 2018 började sin skolstrejk för klimatet utanför riksdagshuset varje fredag. Men vad kunde vi göra? Vi som tillhör en äldre generation har ett stort ansvar. Det är ju under vår tid på jorden som miljöproblemen växt till den gigantiska dimension de har idag, med massutrotning av arter och en global uppvärmning, som enligt FN:s rapporter måste stoppas omedelbart om det inte ska få katastrofala följder för livet i världen. Varför har vi inte lyssnat till varningarna?

I Svenska kyrkans församling i Öregrund och Gräsö fanns sedan ett par år en liten samtalsgrupp om tro och liv. När vi samlades till det första mötet för hösten upptäckte vi att många delade oron för miljö och klimat och funderade över vad vi kunde göra, som människor men också som kristna. Hur kunde vi - sent omsider - ta ansvar för att få stopp på det överutnyttjande av skapelsen, som är på väg att leda mänskligheten i fördärvet?

Under de fem år som gått när detta skrivs har vi avverkat flera böcker tillsammans i Kyrkans vänner, som vi kommit att kalla oss. Vi har träffats ungefär en gång i månaden, läsårsvis, med uppehåll under sommaren. Det vi läst har vi försökt koppla till hur vi själva lever och hur det ser ut där vi bor. Vi har lärt oss mer om skapelsen och oss själva genom våra egna erfarenheter i trädgårdar, skogar och sjöar. Ibland har vi gått till handling, både genom att göra förändringar i våra egna liv och genom att försöka påverka politiker och andra makthavare.

Som kristna är det viktigt för oss att se vilken roll som kyrkan kan spela. På vilket sätt kan det till exempel vara till hjälp att som kyrkan gör, tala om skapelsen, inte bara om naturen som något som omger oss och som vi har rätt att förfoga över? Genom att pröva oss fram har vi utforskat vad det gör för skillnad att be med skapelsen, inte bara för den. Kanske hjälper det oss att förstå att vi människor är del av samma ekosystem och beroende av alla medskapelser runt omkring oss? Har naturen rentav rättigheter, som människan behöver respektera?

Med denna skrift vill vi berätta om fem år med Kyrkans vänner i Roslagens norra pastorat, i förhoppning att det ska inspirera andra att fortsätta att lära och handla. Tillsammans går vi nu vidare med lärandet i skärningspunkten mellan kristen tradition och omsorg om klimat och miljö under det nya namnet Öregrund omställningsakademi.

NINNA EDGARDH OCH ANNA KARIN HAMMAR,
Boende i Öregrund och ledare av samtalsgruppen

Första året 2018-2019

HAR KYRKAN NÅGOT ATT SÄGA om varför björkens löv gulnar i förtid, om extremväder och avsmältning av glaciärer? Med den frågan i huvudet läste vi under vårt första år tillsammans det rundbrev (encyklika) om klimatet och de fattiga som katolska kyrkans påve Franciskus publicerade år 2015. Brevet finns utgivet som pocketbok på svenska med titeln *Om klimathot och ojämlikhet. Påve Franciskus encyklika angående omsorgen om vårt gemensamma hem.*

“Vårt förhållande till miljön kan aldrig isoleras från vårt förhållande till andra och till Gud”

Påve Franciskus analys är lika radikal som Greta Thunbergs, men tydligt förankrad i en helhetssyn på livet, där samhällskritik och andlig kritik hålls samman. Vårt förhållande till miljön kan aldrig isoleras från vårt förhållande till andra och till Gud, säger han. Ekologi, rättvisa och andlighet löper på det sättet samman, som tre trådar i en, genom boken.

Det vi behöver omvända oss från, enligt påve Franciskus, är konsumismens livsstil, som han menar har förödande konsekvenser för livet på jorden. Konsumismen leder till produktion av fler varor än vi egentligen behöver. Den utgör ett hot för vårt gemensamma hem genom att den är gränslös. Den vill få oss att producera och konsumera mer och mer. Och ju intensivare maskineriet jobbar, desto varmare blir vår jord, vilket ytterst hotar existensen för många djur och växtarter och på sikt även människans. Påven beskriver det såhär (s. 29):

Varje år konstateras att tusentals växt- och djurarter försvinner, arter som vi aldrig kommer att känna till, som våra barn aldrig kommer att kunna se. Därför att de har gått förlorade

för alltid. Den allra största delen försvinner till följd av mänsklig aktivitet. På grund av oss kommer tusentals arter inte längre att lovprisa Gud genom sin blotta existens och inte att överbringa sitt budskap till oss. Någon sådan rättighet har vi inte.

Från den utgångspunkten – med skapelsen som ett gemensamt hem som vi har ansvar för – så är det ohållbart att vissa människor inte har mat för dagen, medan andra lever i överflöd och till och med kasserar fullt ätbar mat i stora mängder (s. 38):

Idag måste vi emellertid inse att ett verkligt ekologiskt förhållningssätt alltid blir ett socialt förhållningssätt; det måste integrera frågor om rättvisa i miljödebatten så att både jordens rop och de fattigas rop får höras.

Vi fann påvens budskap trovärdigt, men svårsmält, och det var kanske också påvens avsikt. Som han skriver (s. 20) måste vi *våga göra det som händer med jorden till vårt personliga lidande. Vi måste bli smärtsamt medvetna.* Smärtan behöver leda till att vi omvänder oss till det påven kallar för en *omsorgens kultur*. Konsumismen har sina rötter i ett objektiverat förhållande till skapelsen, som med naturvetenskapens framväxt blev ett objekt för människans undersökningar, snarare än något vi själva är del av och står i relation till. Omsorgen utgår från att allt hör samman.

Påven är överhuvud för en världsvid kyrka, men miljöproblemen yttrar sig alltid lokalt. För att lära oss mer om hoten mot vår närmiljö gjorde vi ett studiebesök på SLU Aqua och Kustlaboratoriet i Öregrund, där forskarna generöst delade med sig av sin kunskap. Besöket ledde till handling, så till vida att vi skrev ett brev ställt till ansvarigt statsråd, där vi vädjade om att regeringen skulle främja ett småskaligt fiske och förbjuda storskalig trålning av torsk i Östersjön.

Till ansvarigt statsråd

“Vi har i påvens miljöencyklika lärt oss att småskalighet är betydelsefull i ett gott förvaltarskap av vår jord. Det är samma sak som vi lär oss av de fiskare som finns i Roslagen och som har fortsatt att fiska i Östersjön under generationer. Ja, det finns de som har en kunskap om ekologin som fiskare i Östersjön sju generationer tillbaka. En sådan kunskap är inte att förakta utan är livsviktig att ta till vara för att på ett långsiktigt sätt kunna rädda torsken och ekosystemet i Östersjön.”

Svenska kyrkans vänner i Öregrund den 3 juni 2019

Andra året 2019–2020

TEMAT FÖR DET ANDRA LÄSÅRET blev *Klimatet och omsorgen om Guds skapelse*. Vi läste, gjorde utflykter, lyssnade till föredrag och gick ibland till aktiv handling, innan vi blev något förhindrade av det oväntade utbrottet av Coronapandemin.

Om det visste vi dock inget när vi började hösten med en utflykt i den skog som ägs och sköts av gruppdeltagarna Tommy och Lena Andersson. Stormen Alfrida hade under vintern 2019 fällt många träd och granbarkborren hade angripit träden i stormens spår. Vid en rastplats med utsikt över blandskog firade vi andakt innan vi vördnadsfullt plockade kantarellerna som växte strax intill.

I september anslöt några av oss återigen till den globala strejk för klimatet som anordnades av Fridays for Future, genom att stå med plakat på Hamntorget i Öregrund.

Tidigare talmannen och miljöministern Birgitta Dahl, sedan många år sommarboende i Öregrund, höll ett välbesökt öppet föredrag om klimatet och miljön i ljuset av ett långt politiskt engagemang.

På förfrågan från kyrkoherden gav vi synpunkter på det pågående arbetet med den instruktion för församlingslivet, som när den så småningom antogs kom att rymma ett särskilt avsnitt med rubriken *Klimat och miljö – omsorgens väg*. Gruppen framhöll att begreppet territorialförsamling – att församlingen omfattar ett visst geografiskt område – i vår tid betyder omsorg inte bara om de människor som bor och vistas i församlingen, utan också om vår bygd som ekosystem, med jord och hav, växter och djur av alla de slag.

I mars tog pandemin över och de fysiska träffarna ställdes in. Framåt slutet av maj vågade vi oss dock på en träff utomhus med medhavd matsäck. Idén väcktes om att forma en utomhusgudstjänst, inspirerad av en bön i påvens klimatbrev. Gudstjänsten hölls den 23 juni på temat *Bön i förening med hela skapelsen*.

Restriktionerna på grund av smittrisk gav inspiration till nya uttryck, däribland en fridshälsning med Guds skapelse, gestaltad till exempel genom en omfamning av en tall eller en knäböjning i blåbärsriset.

Tredje året 2020-2021

PANDEMIN FORTSATTE och det gjorde även vi, digitalt och fysiskt växelvis beroende på smittläget.

Huvudbok detta läsår var *Naturens rättigheter – att skapa fred med jorden*. Författarnas tanke är att inte bara människan har rättigheter – som FN slog fast redan 1948 – utan att också den övriga skapelsen, naturen själv, floder, sjöar och skogar, har rättigheter. Idén har vuxit fram i dialog med ursprungsbefolkningar och på sina håll även vunnit laga kraft. Boken närmade vi oss med frågor som *vad tänkte jag, vad kände jag, vad lärde jag mig och vad, om något, kan jag ha glädje av i min vardag?*

Vi frågade oss också hur bokens tankar stämmer överens med kyrkans syn på människa och skapelse.

När det gällde praktisk handling skrev deltagare i gruppen brev till statsrådsberedningen, med krav på att regeringen skulle avslå Preems begäran om tillstånd för utbyggnad av sitt raffinaderi. Till höstens goda nyheter hörde att Preem senare, och bland annat på grund av opinionsläget, drog tillbaka sina utbyggnadsplaner.

Bästa regeringen, bästa statsminister och rådgivare till regeringen

Detta är en vädjan som emanerar ur Kyrkornas världsvida engagemang för Skapelsen den 1 september – 4 oktober kallat Skapelsetid eller Season of Creation. Vi är många i kyrkorna som vädjar till vår regering att förhindra utbyggnad av Preem i Lysekil. Vi vet att ett nej från regeringen är smärtsamt ur arbetsynpunkt men att det för helhetens skull, för klimatets skull, är en nödvändighet. Vi kan inte visa vägen framåt så att de unga får livsmod, om regeringen inte säger nej till utbyggnad. Vi kan inte leva upp till Parisavtalet om vi inte säger nej till utbyggnad. Vi kan inte ta vårt ansvar för jorden som vårt gemensamma hem om vi inte säger nej till utbyggnad.

I kyrkorna finns alla politiska inriktningar representerade. En del av oss är närmre förbundna med regeringen, andra inte. Nu är vi många som ber er om att ta ert svåra ansvar, att förhindra utbyggnad av Preem.

FOTO: LINA PETERSDOTTER

EN FRÅGA SOM VI OFTA ÅTERKOMMIT TILL I KYRKANS VÄNNER är skogsbruket, där kyrkan är en tydlig aktör som en av Sveriges största skogsförvaltare. En träff ägnade vi speciellt åt att sätta oss in i den polariserade diskussionen om vilken form av skogsbruk som egentligen är bäst för klimat och miljö. Som underlag hade vi ett tidningsreportage, som skildrade olika ståndpunkter, liksom Naturskyddsföreningens rapport *Skogen, klimatet och den biologiska mångfalden*.

Tillsammans med Östhammarskretsen av Naturskyddsföreningen genomfördes på *Moder Jords dag*, också kallad *Earth Day*, den 22 april, ett webinarium med aktuell information om klimat och miljö i vårt närområde. Bland de teman som behandlades med korta föreläsningar fanns strandskyddet, slutförvaret av kärnbränsle, kustnära fiske och biologisk mångfald.

Året avslutades i juni med att delar av gruppen, ledsagade av kyrkoherde Sara Jacobsson Grip och hennes make Roland Grip, gav sig ut i sommarregnet för att bevittna gölgrodornas parningsspel. Upplandskusten har ett unikt bestånd av dessa groddjur, som betraktas som en sårbar art i Sverige.

Fjärde året 2021-2022

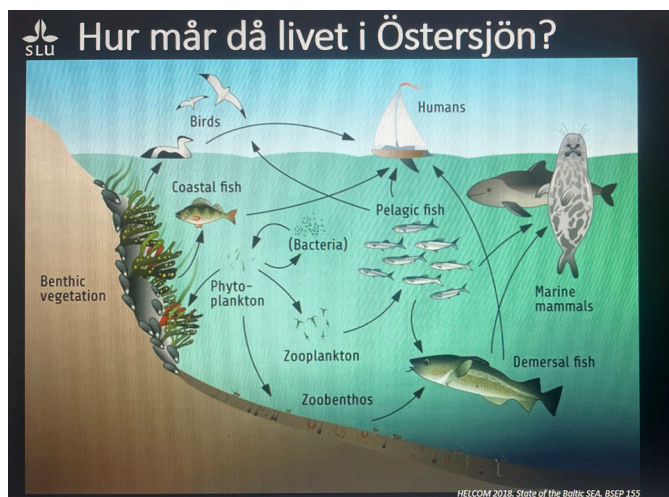
VÅRT FJÄRDE ÅR RYMDE FÖRDJUPNINGAR PÅ OLIKA TEMAN knutna till grundfrågan hur vi kan leva mer hållbart, både i våra enskilda liv och som samhälle och hur vi kan inspireras i detta av den kristna trons traditioner. Gruppen rymmer mycken sakkunskap som vi delat på våra träffar. Detta läsår försökte vi också vid varje tillfälle närma oss ett begrepp, hämtat från naturvetenskapen eller från kyrkans tradition, som vi önskade förstå bättre. Till varje träff fanns en kortare eller längre förberedande text, men det har också varit möjligt att delta utan läsförberedelse.

Hösten började med att vi på nytt gav oss ut för att utforska vår lokala natur tillsammans, denna gång under ledning av ekologen Lars-Gunnar Bråvander, som genom en långsam vandring med många stopp hjälpte oss att upptäcka mer av den lokala Tallparkens artrikedomar.

Inför klimatmötet COP26 i Glasgow lärde vi oss mer om den stora klimatvandringen till Glasgow, *Pilgrim's walk for Future*, och läste på om FN:s klimatpanels senaste rapport. Temat *Hållbar mat på tallriken* belystes med hjälp av initiativet One Planet Plate från Världsnaturfonden och delade erfarenheter från Naturskyddsföreningens kokbok Middagskompassen.

Kan du producera ditt årsbehov av mat på 500 kvadratmeter? Den frågan jobbade vi med att besvara under ledning av Britt-Marie Mikic i gruppen. Alla fick planera och fundera och skissa sin modell på ett papper, varefter vi pratade och belyste fördelar och nackdelar med olika alternativ. Har vi plats för djur? Kan vi producera egen jord? Potatis eller blommor?

Kan du producera ditt årsbehov av mat på 500 kvadratmeter?

Hösten fortsatte med ett återbesök vid SLU Aqua och Kustlaboratoriet där vi fick lära oss mer om den biologiska mångfalden i Östersjön och hur havet och dess invånare egentligen mår.

Till orosmolnen hör det minskande beståndet av ett flertal matfiskar, som påverkas av att ekosystemet som helhet genom människans påverkan hamnat i obalans. Ett mål som forskarna ser det är en ekosystembaserad förvaltning av både hav, skog och mark. Dock vet forskarna fortfarande för lite om det oerhört komplicerade ekosystemet. Det gör det svårt att reparera skador när de väl uppstått. Komplexiteten manar till stor ödmjukhet inför skapelsen och dess skapare.

Bibelns roll i klimatfrågorna kan tyckas som en avlägsen fråga, men faktum är att vissa bibeltolkningar bidragit negativt till den situation vi befinner oss i när det gäller klimat och miljö, genom att i så hög grad sätta människan i centrum. Andra tolkningar leder till andra slutsatser. Trots allt är det ju Gud, snarare än människan, som Bibeln sätter i centrum och med skapelsens Gud i centrum blir det svårt att försvara ett utnyttjande som förstör våra livsbetingelser. Anna Karin Hammar introducerade oss till Eko-bibeln, som är ett initiativ från judiska rabbiner att tolka Bibeln ekologiskt.

HAR VI RÅD MED HÅLLBARHET kanske låter som en konstig fråga, men inte sällan ställs ekonomi och ekologi mot varandra. När Omikron-varianten av pandemin slog till under vintern introducerade oss Ninna Edgardh till ett ekonomiskt tänkande som tvärtom menar att hållbarhet och välstånd förutsätter varandra. Den så kallade "donut-ekonomin" utvecklad av den brittiska ekonomen Kate Raworth utgår från nödvändigheten av hållbar social bas för alla människor, som samtidigt respekterar att det finns ett tak för vårt utnyttjande av jordens resurser. Mellanrummet är det livsrum vi har att förvalta i form av ett gott liv för alla. Mellanrummet illustrerar Raworth med formen av en donut, där brödet representerar människans utrymme att leva i harmoni med den övriga skapelsen.

I februari ställdes vi inför det faktum att ett brutalt krig brutit ut i Europa genom Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Ingen av oss kunde fullt ut förstå konsekvenserna, men vi anade att det också skulle leda till bakslag för arbetet för klimat och miljö. I gruppen delade vi både känslor av uppgivenhet och erfarenheter av vad som gör hopp möjligt, till exempel att mötas och prata om det som bekymrar oss och inte minst att förenas i förbön för världen. Flera deltagare i gruppen har engagerat sig i en förbönsgrupp med regelbunden bön för fred i Öregrunds kyrka.

FOTO: MARIE ENOKSSON

FÖR ANDRA ÅRET ANORDNADE KYRKANS VÄNNER tillsammans med Naturskyddsföreningens lokalavdelning ett webinarium i samband med Moder jords dag 22 april.

Rubriken för webinariet var *Sápmi, naturen, marken och andligheten* och föredragen anknöt till den aktuella diskussionen om gruvbrytning på samisk mark i Gállok (Kallak).

Den digitala formen underlättade medverkan av framstående föreläsare från olika delar av landet.

Ingrid Inga, från Sametinget talade om *Moder Jord i den samiska andligheten*. Karin Lexén, generalsekreterare för Naturskyddsföreningen, talade om *Naturskyddsföreningens möjligheter att värna Moder Jord*.

Folkrättsjurist Kaisa Syrjänen Schaal, Svenska kyrkan, talade utifrån ärkebiskopens och biskopen av Luleås öppna brev till regeringen om Svenska kyrkans motstånd mot gruvbrytning i Gállok,

Emma Nilsson från Naturskyddsföreningen i Jokkmokk visade bilder och berättade om möten i Jokkmokks skogar.

Anna Karin Hammar talade om teologiska perspektiv på Moder Jords rättigheter.

Från den samiska ungdomsorganisationen Sáminuorra skickade Julia Rensberg en hälsning, som går att läsa i utdrag här nedan. Renarnas vårflytt, som de själva bestämmer när den ska inträffa, gjorde nämligen att hon fick förhinder.

Idag står jag på skidor bakom en renhjord som får flytta till fots, på sina naturliga flyttleder. Att renen har möjlighet att ta sig från vinterbete till kalvningslandet på fjällen många mil västerut är idag inte självklart. På våren börjar renen följa hänglaven västerut och går med huvudet högt istället för letande ner mot marken. Skogen, myrar, backar, älvar, dalar och sjöar visar vägen västerut.

I en utopi behöver du bara följa med och bevaka de dräktiga vajorna mot rovdjur och svaga isar. Men idag har vi långt fler hinder än så. Skogen skövlas och kvar blir kalhyggen utan varken marklav eller hänglav. Vattendragen har reglerats och nya vägar grävs för att göra naturen tillgänglig för kapitalismen.

Människan har valt att sätta sig över och mot naturen, och tror att allt kan styras med ekonomiska intressen. Nu har regeringen valt att ge Beowulf Mining tillstånd att borra hål och spränga ännu mer, mitt i Sápmi och på renens betesmarker. Moderjord är inte vår, den är våra barns, och barnbarns.

Renen är vårt starkaste motstånd, navet i vår kultur. Inget gör ondare än att se deras marker förtvina och försvinna, och nu säljas för att förbrukas, i 14 år för att sen vara förgiftat för all framtid. Regeringens beslut är inget annat en ytterligare ett övergrepp mot naturen, mot urfolkrätt, mänskliga rättigheter och barnkonventionen. Det gör ont, men här bakom renhjorden är allt glömt. Här räknas varken pengar eller tid. Vi ska bara följa med och nå fram, så att vi kan andas ut, möta det nya året och vara tacksamma att ännu en lång vinter är till ända.

UR BREV FRÅN JULIA RENSBERG, SÁMINUORRA

En tematräff om hållbart boende förgylldes av berättelsen om ett fågelhus som Lars-Gunnar Brävander i gruppen byggt i Tallparken och som välvilliga personer under vintern hjälpts åt att förse med mat.

Femte året 2022-2023

HÖSTEN 2022 GÄSTADES VI AV prästen Sofia Oreland, som skriver en avhandling om hur kyrkligt engagerade i Sverige och Sydafrika jobbar lokalt med klimatfrågor. Till de stora skillnader hon iakttar hör att människor i Sverige mest får ångest av hotet om klimatförändringar, medan många i Sydafrika redan har fullt upp med att ta itu med konsekvenserna, som exempelvis brist på el och vatten.

Tillsammans läste vi till nästa träff boken *Därför sörjer jorden* av Peter Halldorf, som handlar om hur han fick en fördjupad insikt om hoten mot klimat och miljö genom att läsa profeten Jeremia i Bibeln. Peter Halldorf gästade oss därefter på en välbesökt offentlig träff med rubriken *Därför sörjer jorden. Hopp och utmaningar när klimatet skenar*.

”Vad är det egentligen för ny berättelse vi behöver? Hur kan kyrkan bidra till den berättelsen?”

Hopp och utmaningar var det gott om också i nästa gemensamma läsoplevelse, nämligen boken *Oceankänslan - Om behovet av en ny berättelse*, skriven av den tidigare EU-parlamentarikern och senare vice statsministern Isabella Lövin. Boken gav en spännande inblick

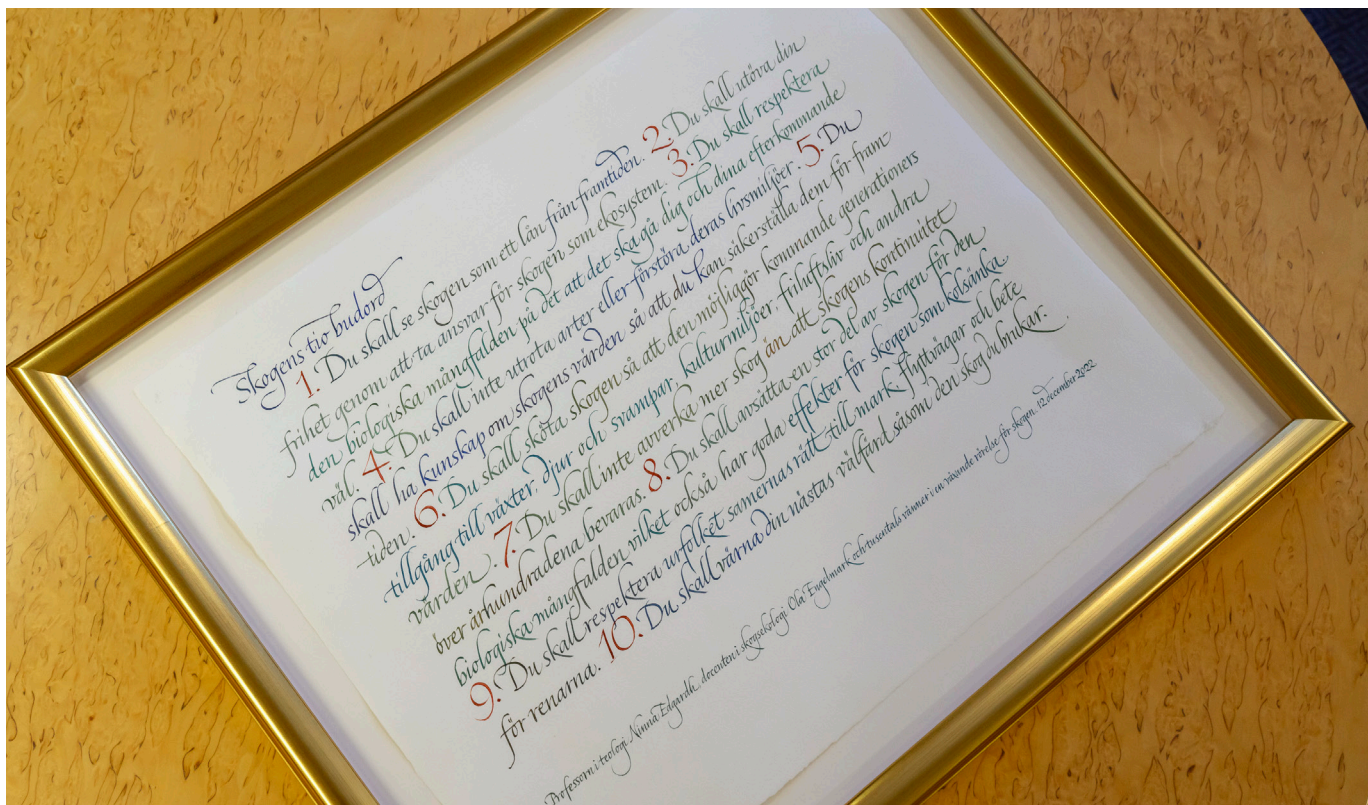

Peter Halldorf föreläste i Kyrkans hus, Öregrund på temat: *Därför sörjer jorden. Hopp och utmaningar när klimatet skenar*.

i de intrikata förhandlingar som sker om klimat och miljö på internationell nivå. Och vad är det egentligen för ny berättelse vi behöver, funderade vi över. Hur kan kyrkan bidra till den berättelsen?

Våren avslutades så med en genomgång av argument för och emot kärnkraft i olika former, argument som har betydelse för vår bygd och för framtida generationer. Vi tränade oss i att förstå inte bara hur vi själva tänker, utan också att argumentera för en ståndpunkt som vi inte delar. Provocerande och nyttigt.

Tavlan med Skogens tio budord överlämnades till Svenska kyrkans nye ärkebiskop Martin Modéus i samband med hans tillträde 2023. Se nedan för utförligare beskrivning.

FOTO: MAGNUS ARONSON

Som ett utflöde av gruppens studier av situationen för Sveriges skogar engagerade sig Ninna Edgardh och Anna Karin Hammar under hösten offentligt i debatten om hur Sveriges skogar ska skyddas. Ett nätverksmöte med forskare, skogsägare och journalister där de deltog resulterade en formulering av Skogens tio budord, som publicerades i tidningen Land och under hösten även blev föremål för en namnsamling med över 10.000 underskrifter. Underskrifterna överlämnades tillsammans med en tavla med de tio budorden till Svenska kyrkans nye ärkebiskop Martin Modéus i samband med hans tillträde.

VÅRENS TEMA VAR *Tillsammans för ett hållbart Roslagen.* Träffarna i början av våren ägnade vi åt maten på det egna bordet, men också på kyrkans nattvardsbord. Vi testade våra kyrkliga kunskaper i ett nattvardsquiz, som bjöd på flera överraskningar. Vinnare fick förstås en påse bröd, som tillbörligt delades med alla.

Mitt under en av vinterns värsta snöstormar gästades vi så av Emeli och Alexander Westerlund, ett ungt par som driver Björnäs gård med ekologisk nötköttsproduktion och gårdsbutik. Målet är att både djur, människor och natur ska må bra.

Ingrid Edgardh, präst och "matnördig matmamma", berättade en eftermiddag om sin egen matresa på temat Ät där du står!. Att balansera varierande hälso- och näringsbe-

hov med skönhet, hållbarhet och matglädje i livets olika skeden är stor livskonst.

Våren 2023 var de höga matprisernas tid, men i gruppen passade vi på att skriva en önskelista till våra högt uppskattade lokala matbutiker. Vi vill kunna köpa lokalproducerat, ekologiskt och hållbart, vare sig vi tillhör stora eller små hushåll och har mer- eller mindre välfyllda bankkonton. Är det möjligt?

Höjdpunkten under våren var det offentliga seminariet tillsammans med Östhammarskretsen av Naturskyddsföreningen på Moder Jords dag den 22 april. Vi gladdes åt att återigen kunna mötas på plats i Kyrkans hus i Öregrund, utan pandemirestriktioner. Första halvan av seminariet ägnades kyrkan som skogsförvaltare, med föreläsning av Helena Eld, ansvarig för skogsfrågor på Uppsala stift. Vi såg också en film om kyrkans skogförvaltning. Därefter fick vi lyssna till en engagerande föreläsning av den tidigare nämnda Isabella Lövin, med utgångspunkt i boken *Oceankänslan. Om behovet av en ny berättelse.*

FEM ÅR MED KYRKANS VÄNNER i solidaritet med klimat och miljö har ökat vår medvetenhet om hur vi alla bidrar till vilken berättelse våra barnbarn kommer att få leva i. Berättelsen skapar vi tillsammans varje dag, i ord och handling, bön och gemenskap.

Till våra handlare

Vi som står bakom detta brev hör till en grupp inom Svenska kyrkan i Roslagens norra pastorat, som kallar sig Kyrkans vänner. Många av oss bor i Öregrund och/eller på Gräsö. För att få rätt mat är vi beroende av er handlare. Det är helt avgörande att det finns lokala butiker med mat som är hälsosam för oss, liksom att den också är bra för klimatet, djuren och markerna. På en liten ort är också mataffären en viktig träffpunkt. Vi pratar med varandra och kan lära oss mer om vilken mat som är bra och vilken som är sämre för klimat och miljö.

Våren 2023 har vi i Kyrkans vänner Tillsammans för ett hållbart Roslagen som tema, med maten i centrum. Som ett led i vårt arbete har vi ställt samman tio punkter med frågor och önskemål till er som handlar med mat i vårt närområde. Vi vill gärna ha en dialog med er om dessa punkter:

Vi önskar att ni liksom vi ska vilja bidra till hållbarhet för klimat, miljö och hälsa. Hur arbetar ni i butiken för det syftet?

Många av oss försöker handla KRAV-märkt, ekologiskt och när- eller svenskodlat, både när det gäller färskva och frysta råvaror. Vilka möjligheter har ni att tillgodose dessa önskemål? Vilket utrymme finns för förbättringar?

Säljer ni gårdsbetat/KRAV-märkt kött från lokala gårdar? Om inte, varför?

Vissa av oss försöker så långt det är möjligt undvika produkter med tillsatser med E-nummer. Kan ni möjliggöra för oss som vill göra detta val genom att ta in och göra sådana produkter synliga, utan att vi behöver ta med förstoringsglas när vi handlar?

Att göra "bra klimatval" kräver kunskap. För att vi ska kunna göra rätt val behöver vi tydlig märkning av fisk och skaldjur när det gäller ursprung och klimatcertifiering. Vi skulle också önska tydliga informationsskyltar som förklarar vad märkningar som Svanen, KRAV, eko och Fairtrade innebär, liksom tydlig skyltning av produkter som har denna märkning. Kanske butiken kan tillhandahålla ett exemplar av WWF:s matguide på lämplig plats?

Vi bidrar gärna till att minska matsvinnet genom att till ett billigare pris köpa varor som är på väg att passera "bäst före-datum". Vi skulle också önska att få köpa enstaka varor ur förpackningar av frukt och grönt, som bara delvis är tjänliga.

Ett annat sätt att minska svinnet är att köpa lagom mycket. Har ni möjlighet till lösviktsförsäljning av fler varor, för att tillgodose behoven särskilt hos små hushåll?

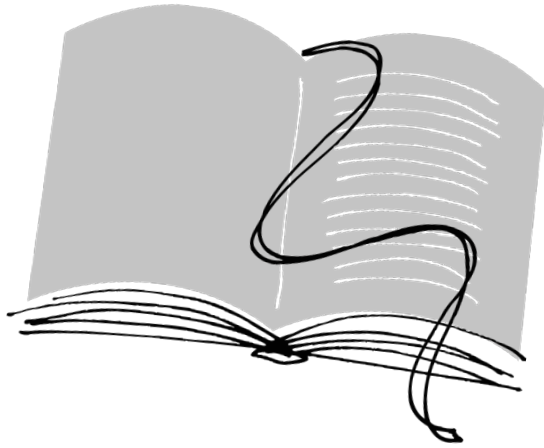
Hur bidrar ni till att återvinna förpackningar, särskilt när det gäller egna varumärken?

Vi skulle önska att ni som lokala handlare lät bli att sälja vissa varor som är särskilt dåliga ur klimatsynpunkt, t ex visst importerat kött.

Vore det möjligt att ett antal lokala butiker i närområdet slog sig samman i förhållande till grossistkedjan och väljer en egen profil, t ex under mottot "för ett hållbart Roslagen"?

Eva Katarina Agestam m. fl,
Planetens och kärlekens gränser. En bok från Västerås stifts ekoteologiska seminarium, 2018.

Nikolas Berg, Ingrid Berg och Martin Hultman,
Naturens rättigheter. Att skapa fred med jorden. Ekopedagogik och juridik som hållbar samhällspraktik, 2020.

Påve Franciskus,
Om klimathot och ojämlikhet. Påve Franciskus encyklika angående omsorgen om vårt gemensamma hem, 2015.

Anna Karin Hammar,
Att finna Gud i en snigel – om tro, hopp och naturens rättigheter, 2021.

Kate Raworth,
Donutekonomi – sju principer för en framtida ekonomi, 2021.

Kyrkan och skogen – en film om virke, värderingar och vägval.
Finns på svenskakyrkan.se.

SMHI är svensk kontaktlänk för FN:s klimatpanel IPCC och ger aktuell information på svenska på:
[//www.smhi.se/klimat/ipcc/ipcc](http://www.smhi.se/klimat/ipcc/ipcc).

Svenska kyrkans biskopar,
Ett biskopsbrev om klimatet, 2019.

Yonatan Neril & Leo Dee, Eco Bible, vol. 1,
An ecologic commentary on Genesis and Exodus, 2020.

Några röster från deltagare

Jag är tacksam över att ha fått vara med i gruppen, det har varit både lärorikt och trevligt. Träffarna och den tillhörande läsningen har förstärkt mitt klimat- och miljömedvetande, och fått mig att tänka mer på hur jag själv använder jordens resurser.

Jag är imponerad över att de här träffarna är så givande. De ger mig mer ork till engagemang för de lokala miljöproblemen.

Det har varit roligt och betydelsefullt att möta och få nya vänner med kunskaper och erfarenheter och såklart liv som jag annars inte skulle ha mött. Det har varit berikande att vi kommit från så olika håll! Jag tror att vår kyrka har speciella förutsättningar att skapa sådana - oväntade och gränsöverskridande - mötesplatser.

Det känns ibland som att vi slår varandra i huvudet med paragrafer och paneldiskussioner och under tiden "brinner huset". Tillsammans i vår miljögrupp har jag mer och mer börjat förstå att alla dessa vägar har sin plats, eftersom människor lyssnar och läser och har förtroende för olika källor. Viktigast är dock att vi lär oss att agera tillsammans och att se till helheten av vår jord, människorna, djurvärlden och växtriket, hav och sjöar och luften vi andas.

Vill du veta mer?

Kyrkans vänner har varit en studiegrupp om miljö och klimat i Roslagens norra pastorat.

Från hösten 2023 byter vi namn till Öregrundss omställningsakademi.

Vill du ha kontakt med oss kan du skicka e-post till: ninna.edgardh@gmail.com.

